

Klió 2007/3.

16. évfolyam

A sarreguemines-i díszes tányérok, mint a bonapartista propaganda eszközei 1836-tól 1870-ig

Philippe Hamman, a Marc Bloch Egyetem (Strasbourg II) oktatója tanulmányában a sarreguemines-i fajansz és porcelán tányérok szerepét vizsgálja a XIX. századi Franciaországban. Alexandre de Geiger báró, Louis Napóleon, a későbbi III. Napóleon rokona vezette a sarreguemines-i fajanszgyárat 1836-tól 1870-ig.

Geiger mint a császárság elkötelezett híve, igyekezett I. Napóleon emlékét fenntartani, valamint Louis Napóleont a nagy császár örökösének elfogadtatni. A fajanszgyár fejeként e célját a tányérok és a bögrék mintáinak megválasztásával próbálta elérni. Korábban, XVIII. Lajos a hatalomba történő visszatérével megpróbálta a régi napóleoni dicsőség minden nyomát eltüntetni, és e tervnek részét képezte az is, hogy a fajanszgyárak már csak Enghien hercegnek, a királyi család tagjainak a képét szerepeltették, vagy az új uralom eseményeit ábrázolták a tányérokon. Csak 1833 után, François-Paul Utzschneider irányítása alatt jött ki a sarreguemines-i gyárból az első olyan tányér-sorozat, mely Napóleon élete 1793-tól 1815-ig terjedő időszakának fontosabb eseményeit jelenítette meg (Kegyelem Kairó lázadóinak, Mantova ostromának vége, Átkelés a Dunán, Szent Iлона sziget, stb.). 1836-tól, Geiger vezetésével azonban valóságos hagiográfiai tányérok készültek.

I. Napóleon tetteinek bemutatására több mint hét sorozatot szenteltek az 1840-es években. A képeket Napóleonról szóló könyvekben (M. de Norvins és P.-M. Laurent de l'Ardèche által írt életrajzokban) is szereplő ábrák, esetleg metszetek, vagy litográfiák ihlették. Az első három sorozat képeivel a nevezetesebb háborúkat szemléltették, melyek Aboukirnál, Austerlitznél, és Jénánál zajlottak. A negyedik sorozat darabjai a tányérokön látható „N” betűről ismerhetők fel, ahol is a betű felett egy korona vehető észre. Néhány ábrának a címe: Napóleon Egyiptomban, Napóleon bevonulása Kairóba, Napóleon meglátogatja a pestiseseket Jaffában, Napóleon a waterloo-i csatátéren. Az ötödik sorozat 1844 és 1849 között készült: Napóleon sérülése Regensburg előtt, Átkelés a Berezínán, Waterloo stb. A hatodik és a hetedik sorozat hadi és diplomáciai eseményeket ábrázol: Az új francia gárda, Lovas testőr.

1848-tól 1852-ig két sorozat készült a császári rezsim visszaállításának igazolására. Ezeken a tányérokön már Louis Napóleon képe (Franciaország egy nagyemberre várva, Louis Napóleon a Notre-Dame-ba érkezik) és az LN monogram szerepelt, valamint az 50'-es, '60-as években a népszavazást illusztrálták.

A második császárság idején (1852-1870) Geiger újra I. Napóleon és III. Napóleon életének szentelt tányér-sorozatokat, ezáltal III. Napóleont megtette császári nagybátyja örökösének. Az I. Napóleon életéről szóló tányérok néhány ábrájának címe: Generális, ön holnap Toulonban alszik; Kevesebb, mint három hónap alatt úgy teszem tönkre (/ töröm meg) a Monarchiájukat, ahogyan ezt a porcelánt töröm szét; Katonák! A piramisok tetejéről negyven század néz le rátok; Gyerekek! Számítok rátok. – Igen, Felség, mint a régi gárdára.

III. Napóleon külpolitikáját hat sorozatban mutatták be: külön tányérokön Algéria meghódítását, a krími háborút, Itália egyesítését, a szíriai hadjáratot, a távol-keleti és a mexikói intervenciót. A képek azt sugallták, hogy III. Napóleon hatalma nem ismert határokat. Miksa mexikói császár kivégzése (1867. június 19.) után azonban már egy tányéron sem szemléltették a második császárság külpolitikájának eseményeit Sarregueminesben.

Milyen gazdasági tényezők segítettek e fajansz termékek forgalmazását? Geiger 1839-től több Hovel-kemencét építtetett. A sütéshez használt kőszénhez a közeli Saar- és Mosel-medencéből olcsón tudott hozzájutni. Az eszközök korszerűsítésének köszönhetően évek alatt 25-50 százalékkal csökkentette a termékek eladási árát, így sokkal többen megvásárolhatták azokat. A minták nyomása is nagyban hozzájárult az árak leszállításához, hiszen már nem festők készítették a porcelánok képeit. Geiger kereskedőházaknak küldetett részletes prospektusokat, és katalógusokat évenként. 1839-ben egy raktárat is építtetett Párizsban. Az újonnan alapított nagy áruházak (Félix Potin, Bon Marché, la Belle Jardinière, Printemps, la Samaritaine) részt vettek a porcelánok eladásában. Kereskedelmi utazók pedig szélesebb körrel ismertethették meg a termékeket. Valóságos hálózat jött létre a sarreguemines-i gyár hírének terjesztésére. Ezenkívül 1838-ban Geiger szövetkezett a Villeroy & Boch csoporttal, egy fejlett intézmény-nyel. Ez a társulás 1840 után hozta meg a gyümölcsét.

Milyen társadalmi tényezők nyújthattak megfelelő feltételeket a bonapartista eszmék tányérokön történő megjelenítéséhez és elfogadásához? A dolgozók, és a paraszti réteg körében még mindig aktualitással bírt a napóleoni dicső múlt emléke. A dolgozó osztályok a Megváltó alakjához kötötték I. Napóleont, vele pedig III.

Napóleont azonosították. A fajanszok képei által lehetett a népnek megmutatni a hadi erények régi példáit. A csaták ábrázolása pedig érdeklődésre tarthatott számot Sarreguemines-ben, mely város 1774 óta fontos helyőrségi város volt, határos a német államokkal.

Geiger politikai nézeteit nemcsak a fajanszok mintáival hirdette, hanem képviselőként több helyen szóban is hangzottatta azokat. Egy 1854-es mezőgazdasági ünnepségen a következőket mondta: „... erősen bizakodunk abban, hogy Napóleon császár eleget tesz annak a magasztos küldetésnek, hogy helyreállítsa a világ békéjét miután a legigazabb ügyet győzelemre vitte.” Továbbá, a német származású Geiger szerint Franciaország érdeke a német nemzettel történő szövetkezést kívánná.

A tanulmány szerzője nemcsak szakirodalomra, és levéltári kutatásaira támaszkodott munkája során, hanem fajanszkészítők leszármazottait is megkereste, hogy a szüleik által továbbadott emlékekről beszéljenek. A tanulmányban több, a sarreguemines-i Musée régional-ban őrzött tányér fotója illusztrálja a feldolgozott témát.

Philippe Hamman: Une entreprise de propagande bonapartiste: les assiettes et décors de Sarreguemines (1836–1870) (A sarreguemines-i díszes tányérok, mint a bonapartista propaganda eszközei, 1836–1870). Revue d'histoire moderne et contemporaine, 53. kötet, 2. szám, 2006. április–június, 139–164. o.

Dancs Ágnes